

Verins necessaris

MANEL OLLÉ

Camisa de foc

Anna Carreras

Empúries

139 pàgines. 16 euros

L'evolució en el repertori dominant de les malalties mentals reflecteix cada present en un mirall invers. La depressió és la malaltia dels temps de pau i prosperitat. L'anorèxia apareix allà on no hi ha gana, però on en canvi hi ha una pressió flotant a l'ambient enorme —i gairebé intangible de tan òbvia— en relació a l'aspecte normatiu del cos femení que es considera presentable i poderós. Les afeccions mentals reflecteixen les lleis de valor i els estereotips que regeixen cada present: l'ombra fosca dels mínims que socialitzen. La crítica literària feminista nord-americana Elaine Showalter, responsable del neologisme “ginocritica” (*gynocritics*), mostra l'any 1985 a *The Female Malady: Women, Madness, and English Culture, 1830-1980* com les “malalties de les dones” —el ventall que s'obre entre la melancolia o la neurastènia victoriana i la depressió o l'anorèxia del segle XXI—, han estat concebudes i tractades a partir

de les pautes masculines socialment dominants sobre quins han de ser els models correctes i desitjables del comportament femení. Més recentment, Lisa Appignanesi reprèn a *Mad, Bad and Sad: Women and the Mind Doctors* (2008) l'argumentari de Showalter, però posa l'èmfasi en el protagonisme que tenen també les dones mateixes en la conformació i definició de les “malalties de les dones”.

Anna Carreras (1977) projecta, gira a l'inrevés i problematitza alguns ressos d'aquest debat a *Camisa de foc*, una primera novel·la de gran vàlua, que té la doble virtut d'habitar nous territoris liminars, i d'obrir-los a favor del lector. Es tracta d'una breu novel·la d'*amour fou*, amb una protagonista de l'estirp de la Nadja d'André Breton, alhora fatal i angèlica. La “neurosi complexa i dissociativa” de la protagonista, la *dona-d'ombra-cansada*, és alhora un invent, un resultat i una assumpció dels *desajustos bioquímics* dels nou amants enfollits que ella ha acabat assassinant i trossejant, l'un rere l'altre, en el seu quimèric camí de cerca de l'home perfecte. Tal com diu el vers trobat de Joan Vinyoli

d'on li ve el títol a la novel·la, la follia dels amants és coproduïda: va sorgir “quan l'un a l'altre ens vam posar la camisa de foc.” El metge que tracta la *dona-d'ombra-cansada* al sanatori on l'han ingressada queda atrapat en la xarxa dels nou relats travats i consistents de les nou follies successives de les que ella s'enamora: anem de l'esquizofrènic al paranoic, de l'angoixat a l'anorèxic, l'hipocondríac, l'autista, l'obsès, el bipolar o l'amnèsic. Els relats que s'encadenen a la novel·la germinen en el territori fèrtil on es creuen la literatura i la ciència, la psiquiatria i la psicoanàlisi, la lògica-matemàtica i el pòsit d'una experiència literària i cultural que omple el llibre de versos ocults, citacions i referències a un ventall de creadors que van de Perejaume a Pessoa, de Malher a Goethe, o de Magritte a Paracels. Tot això es posa en joc sense renunciar a una narrativitat absorbent, a un gruix assagístic que no entorpeix sinó que projecta la novel·la més enllà d'ella mateixa a base de teoremes i teories, i a una poèticitat que converteix la textura verbal també en territori d'indagació del lloc on es troben desig i follia.

ELS VOSTRES CLÀSSICS

Introducció en Dante

JORDI LLOVET

Dia amunt, dia avall, avui fa set-cents anys que Dante escrivia les parts de l'*Infern*, de la *Commedia* —equivocament anomenada “divina” pels editors renaixentistes, perquè no hi ha peça de més clara humanitat, a l'alba de la “modernitat literària”, que l'obra dantesca—, dedicades als baraters, als lladres, als consellers fraudulents i als falsadors de moneda: tot són figures que estan de rabiosa actualitat arran l'enorme ensulsiada financera del món occidental: *nilhil novum sub sole*, per anar a parar una vegada més a la bíblica saviesa.

Aquest fet, com els lectors d'aquests articles ja estan avesats a comprovar, només serveix d'excusa per parlar d'un llibre molt important dedicat al Dant, que encara no s'havia vist —coses que passen— en la bibliografia hispànica: *Dante, poeta del mundo terrenal*, d'Erich Auerbach, traducció de Jordi Seca, Barcelona, El Acantilado, 2008. Del gran romanista Auerbach coneixiem un llibre esplèndid, fa molt de temps no reeditat, que un dia va aparèixer a Seix-Barral: *Lenguaje literario y público en la baja latinidad y en la Edad Media*. Però sabem la saviesa d'aquest gran filòleg —de la mateixa època que els enormes Curtius, Spitzer i Karl Vossler, aquest darrer mestre de Carles Riba a la ciutat de Munic—, sobretot, pel llibre tampoc no traduït al català, *Mimesis. La representación de la realidad en la literatura occidental*: un dels llibres de crítica i d'història literària que no poden faltar en cap biblioteca d'un amant de les lletres, siguin les d'Homer, les de Cervantes o de Virginia Woolf.

Ara, doncs, de la mà d'aquest editor culte que és Jaume Vallcorba —en queden quatre o cinc a tot Espanya— arriba a nosaltres un dels llibres més bons que un pugui llegir sobre l'obra poètica sencera del Dant, entre els poemes esparsos de la *Vida Nova* i els últims versos del *Paradís*, a la *Comèdia*: “A l'alta fantasia qui mancò possa; | ma già volgeva il mio disio e'l velle, | sí come rota ch'igualmente è mossa, | l'amor che move il sole e l'altre stelle”.

Auerbach no era un filòleg ni un romanista qualsevol, i, per dir cosa molt certa, a casa nostra només s'hi ha assemblet, al segle XX, Martí de Riquer. Es tracta d'una suma articulada de

coneixement de llengües clàssiques, sabers filològics, literatura universal —entre la Bíblia i l'immens segle passat—, una poderosa intel·ligència i un bon gust, a l'hora de llegir, que és company imprescindible d'allò que els anglesos, seguint T.S. Eliot i el *New Criticism*, van

“El llibre d'Erich Auerbach sobre Dante és un dels grans esdeveniments editorials de l'any”

dir-ne “the close reading”, “lectura atenta”. Perquè, en aquest llibre de què parlem avui, Auerbach no s'accontenta a entrar en les disquisicions més habituals al moment de parlar de Dante, sinó que estableix una veritable “genealogia” de la *Commedia*, mai no feta amb tanta perspicàcia i acuitat com ell va fer-ho. És a dir, per arribar a l'obra culminant del Dante madur, el romanista passa primer pel naixement de l'èpica i del concepte de “representació de l'humà” (Homer-Sòfocles-Plató-Aristòtil-Virgili-Jesucrist-Baixa Edat Mitjana), després s'entreté a gracienc amb la poesia provençal (no podia ser d'altra manera), lloant la figura i l'estil d'Arnaut Daniel (el mateix a qui Dante atorgarà uns versos dins la seva obra), continua amb les dues èpoques assenyalades del *Dolce Stil Nuovo* (o *Novo*), i deixa Dant no solament a les portes de la seva trobada amb Virgili, sinó en el punt mateix en què pren comiat de Guido Cavalcanti, tot superant-lo. L'operació intel·lectual és meravellosa, subtil i admirable: pocs dantistes dels nostres dies (dentistes, encara menys) han sabut fer un recorregut d'aquesta mena a l'hora de parlar del Dant, el qual sol quedar reduït a les vinculacions de rigor amb Sant Agustí o Boeci, amb el neo-platonisme o, més senzillament, amb la teologia cristiana en general.

Aquest llibre, doncs, és un dels grans esdeveniments editorials de l'any: fàcil, no ho és gaire; però tot lector amant de la *Divina Comèdia* hi trobarà una guia de lectura com se n'han escrit ben poques. Les pàgines dedicades a comparar el ritme “mètric” i alhora “espiritual” dels *stilnovisti* i de Dante són d'una genialitat sense precedents en el terreny de la filologia: “Quasi tots els poemes de Dante [els inclosos en la *Vita Nuova*, obra juvenil] estan orientats, d'entrada, no solament a agradar l'oient i obtenir-ne l'aplaudiment, sinó a encantar-lo i captivar-lo; i el to, en el cas dels poemes més bells, no produeix l'efecte d'una notificació, sinó d'una invocació, d'una crida a la comunió amb l'ésser interior, una ordre a seguir-lo que commou i inflama... Llegim i reflexionem: *Donne ch'avete inteletto d'amore* és una interpellació; però és molt més que això. És crida, invocació, anhel suprem i confiança absoluta”.

I ara una recomanació als lectors que vulguin llegir l'obra juvenil i la madura del Dant: per la *Vita Nuova*, l'edició de Siruela, ara editada juntament amb els poemes de Cavalcanti; per una *Commedia* en vers digníssima, i molt ben anotada, l'edició d'Abilio Echeverría, a Alianza Editorial; per una visió del Dant com precedent de tot el que anomenem la “modernitat” literària, el llibre de Raffaele Pinto, *Dante e le origini della cultura letteraria moderna*, Honoré Champion, 1994. Amable lector: *cura ut valeas*.

Vinyetes de *La Barrufeta* (Planeta DeAgostini), de Peyo, creador d'uns entranyables personatges que avui compleixen 50 anys.

‘Barrufafelicitats!’

ISRAEL PUNZANO

Col·lecció Els barrufets

Peyo

Planeta DeAgostini

Diversos àlbums. 48 pàgines. 7,95 euros

Sobre el paper llueixen tan gràcils com sempre, però el temps també passa per a ells. Ens referim als barrufets, que avui compleixen... 50 anys! Aquests personatges, creats per Pierre Culliford —conegut al món del còmic com Peyo—, van aparèixer per primer cop el 23 d'octubre de 1958 a la revista belga *Le Journal de Spirou*. Ho van fer com a secundaris, i amb l'impronunciable nom de Schtroumpfs, en una de les aventures de Jan i Trencapins. L'èxit no es va fer esperar i la seva popularitat va créixer durant dècades amb un material divers que va incloure àlbums, una pel·lícula amb música de Michel Legrand, la sèrie televisiva, un llençatge propi on el terme *barrufar* servia per a qualsevol cosa i una allau de productes promocionals i joguines que va provocar que milers de nens es convertiren en col·leccionistes de figuretes.

El fenomen va tenir a més un efecte col·lateral inesperat que encara fa venir malsons quan es tanquen els ulls i es pensa en ell: parlem, és clar, del Pare Abraham, encarnació

humana del Gran Barrufet, amb una marcada estètica *amish*, que es va inflar a vendre cassets amb les seves, ai, *barrufacançons*.

Tot això ha acabat amagant la qualitat d'una obra clàssica del millor còmic europeu, que es pot gaudir en el catàleg de Planeta DeAgostini amb una vintena de títols, entre els quals destaca —encara que això va per gustos— *La Barrufeta*. En aquest cas, Peyo va crear una història amb un inici que ara només es pot qualificar de políticament incorrepte: l'única doneta del llogarret és, en realitat, fruit de la màgia negra de Gargamel (esplèndid brivall al que sempre acompanya el gat Azrael). Amb la seva invenció, el bruiot vol carregar-se definitivament el paradís dels barrufets. Sona fort, ¿no? Això sí: que en tot el poblat només es pogués trobar una barrufeta és quelcom que sempre ha generat preguntes escassament innocents en les ments dels lectors, que seran petits, però no ximplers. Millor no continuar per aquí...

L'aniversari és també una bona excusa per redescobrir l'excel·lent treball de Peyo —mestre del *gag*—, que es va veure superat per l'èxit mundial dels seus nadons blauets i va haver de muntar un taller de col·laboradors per poder complir

amb tants encàrrecs. L'autor formava part de la factoria *comiquera* de la família Dupuis, que amb les seves publicacions competien amb l'hegemonia del Déu de la línia clara. És a dir, volien plantar cara a Hergé, al seu Tintín i a tota l'escola que va fundar amb deixebles i amics com Edgar P. Jacobs, el creador de Blake i Mortimer. Aquest grup de la revista *Spirou*—on també es trobaven Jijé, Morris i Franquin, entre molts altres— va ser conegut com Escola de Marcinelle, en referència al barri on treballaven, un terreny ja mític de l'ecosistema de l'anomenada *bande-dessinée*.

És curiós. La rebuda a casa nostra de la tradició francobelga més essencial ha estat molt dispar. Si es deixa de banda el totèmic Tintín, només l'Astèrix de Goscinny i Uderzo s'ha beneficiat d'un bon seguiment entre els lectors d'ací. Contràriament, les vinyetes dels Lucky Luke, Spirou o dels mateixos barrufets —i fins i tot l'obra del punyent Yves Chaland— s'han quedat entre nosaltres als llimbs. Ni l'actual hipervendes Titeuf, de Zep, ha aconseguit fer forat en aquest costat de la frontera. Un misteri. Però això és una altra història. Avui el que toca és entonar amb gust un sonor *barrufafelicitats!* Doncs ja està dit.